

Potenties van Natura 2000-gebied 109 Haringvliet voor de Grutto *Limosa limosa*

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Kader

In Nederland broedt meer dan 80% van de voor West-Europa relevante internationale gruttopopulatie¹. De broedpopulatie neemt in Nederland al decennia af en wordt daardoor op langere termijn in het voortbestaan bedreigd. Om maatregelen te treffen om de negatieve ontwikkeling te keren is kennis nodig over gebieden waar Grutto's in aantallen van betekenis broeden. In dat verband wordt verkend wat de betekenis is van Nederlandse Vogelrichtlijngebieden als broedgebied voor de Grutto. Uitgaande van de aanwezigheid van een broedpopulatie met een omvang van minimaal 0,1% van de flyway-populatie waartoe de Nederlandse broedvogels behoren, selecteren 25 vogelrichtlijngebieden, waaronder het Haringvliet. Deze gebieden dienen nader te worden beschouwd. In dit kennisdocument wordt de beschikbare kennis van de betekenis van Natura 2000-gebied Haringvliet voor de Grutto samengevat. Daarbij wordt ook ingegaan op de foerageer- en slaappleatsfunctie.

Kenschets Natura 2000-gebied Haringvliet

Algemeen

Het Haringvliet is op 24 maart 2000 onder de Vogelrichtlijn aangewezen als speciale beschermingszone (Sitecode VR NL1000015) en op 7 december 2004 als zodanig ook onder de Habitatrichtlijn aangemeld (Sitecode HR NL1000015). Op 3 december 2014 is het gehele gebied als Natura 2000-gebied aangewezen. Het gebied heeft een oppervlakte van 11.196 ha en valt onder beheer van Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en particulieren (figuur 1).

Figuur 1. Begrenzing van Natura 2000-gebied Haringvliet (groen: vogelrichtlijn- en habitatrichtlijngebied, paars: overige Natura 2000-gebieden in de omgeving: Grevelingen, Voordelta en Hollands Diep).

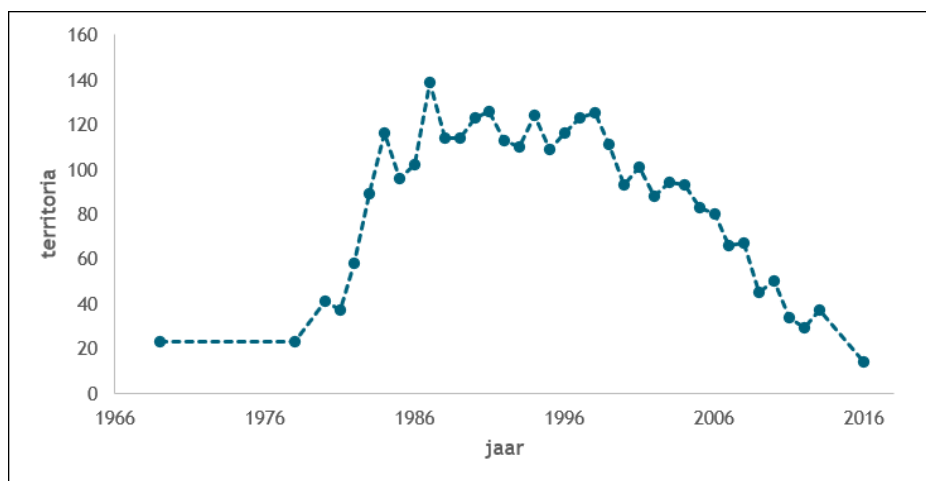
Landschapsecologie en beheer

¹De West-Europese/Noordwest- en West-Afrikaanse flyway-populatie.

A detailed map of the Haringvliet area in the Netherlands. The map shows the Haringvliet dam (Haringvlietdijk) and the surrounding water bodies, including the Oude Maas and the Haringvliet. Key locations labeled include Hellevoetsluis, Zuidland, Middelharnis, Sommeldijk, Dirksland, Nieuwe Tonge, Oude Tonge, and Spijkenisse. The map also shows the Nieuwe-Beijerland and Oud-Beijerland areas. The map is color-coded with green for land, blue for water, and yellow for the dam area. The map includes a scale bar and a north arrow.

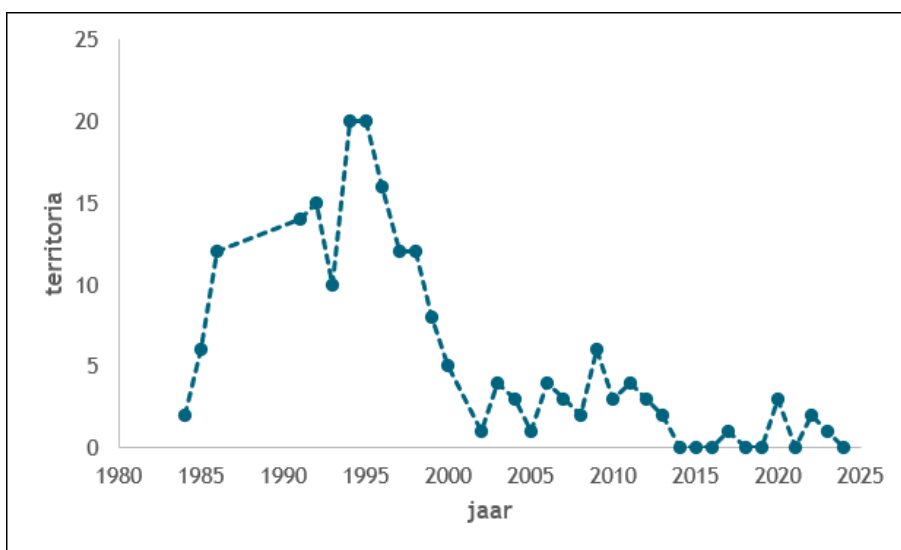
De afsluiting van de Noordzee en het verdwijnen van het getij heeft het gebied drastisch veranderd. Waar voorheen op de Korendijkse- en Beninger Slikken exploitatie van riet en biezen plaatsvond, verruigde het landschap en verdwenen de biezen vrijwel (Kuijpers 1985, Ouweneel 1985). Het westelijk deel van het Haringvliet doet echter nog denken aan een estuarium, niet in de laatste plaats door de grote kolonie Grote Sterns op de Slijkplaat en sinds enkele jaren ook op Blik. Naast dat het Haringvliet belangrijk is voor natuur zijn er ook gebruiksfuncties als waterkeringen, regionale watervoorziening, recreatievaart, zwemwater, drinkwater, oeverrecreatie, sportvisserij, beroepsvisserij en beroepsscheepvaart.

De eerste detailinformatie over de betekenis van Haringvliet als broedgebied voor de Grutto dateert uit 1979, toen 120 territoria werden vastgesteld (van den Berg & van der Neut 1980). In 's Lands Bekade Gorzen bedroeg de dichtheid toen 27,8 territoria/100 ha en op de Westplaat/Meneerse Plaat 27,0 territoria/100 ha. Het hoogste aantal territoria (154) werd vastgesteld in 1999. Uit monitoring van delen van het Haringvliet vanaf 1969 (Huizer & Ouweneel 2014, archief Sovon) blijkt dat de grutto-aantallen - na een aanvankelijke toename tussen 1979 en 1991 - vanaf medio jaren negentig zijn gaan afnemen (figuur 3). De toename tussen 1979 en 1991 is te verklaren doordat Natuurmonumenten het gebied in 1978 verwierf, en de ruigtes omzette in grasland en later in plasdras (de Boer & Tanis 2016). In de Griendweipolder op het eiland Tiengemeten zijn de aantallen teruggelopen van 9 territoria in 1979 naar 2 in 2023.

Figuur 3. Ontwikkeling van het aantal gruttoterritoria in de Korendijkse Slikken en 's Lands Bekade Gorzen tussen 1969 en 2016 (Huijzers & Ouweneel 2014, de Boer & Tanis 2016).

Ook de Beningerslikken zijn de afgelopen decennia regelmatig gekarteerd (op den Dries 2011, 2017). Eind jaren tachtig en begin jaren negentig stegen de aantallen territoria tot maximaal 20, daarna nam de populatie langzaam af tot nul in 2024 (figuur 4), al kan daarmee nog niet met zekerheid worden gesteld dat dit gebied definitief als broedlocatie is prijsgegeven.

Figuur 4. Ontwikkeling van het aantal gruttoterritoria in de Beningerslikken (384 ha) tussen 1984 en 2024 (op den Dries 2011, 2017, Sovon 2025).

Het huidige voorkomen per deelgebied wijkt af van het voorkomen in het verleden (tabel 1). De soort is als broedvogel verdwenen uit gebieden zoals de Westplaat en de Meneersplaat, die in 2010 nog goed was voor 32 territoria. Daarnaast zijn de dichtheden in gebieden als de Korendijkse- en Beningerslikken aanzienlijk lager dan in de jaren negentig. De meest actuele (vrijwel) gebiedsdekkende inventarisatie in 2020 duidt op een populatie van in ieder geval 22 territoria (figuur 5). Uitgaande van fluctuaties tussen de verschillende jaren kan voor de huidige situatie worden uitgegaan van 20-25 territoria². De meeste territoria bevinden zich aan de randen van de Beninger- en Korendijkse Slikken, en in 's Lands Bekade Gorzen.

² Dit recente aantal ligt door de doorgaande negatieve trend van de gruttopopulatie inmiddels waarschijnlijk iets onder de 0,1%-grens van de populatieomvang die als grenswaarde gebruikt is voor het selecteren van relevante vogelrichtlijngebieden (26 territoria). De selectie is gebaseerd op het seizoensgemiddelde over de periode 2016-2021, toen het aantal nog boven de 0,1%-grens uitkwam.

Figuur 5. Verspreiding van territoria van Grutto in 2020 binnen Natura 2000-gebied Haringvliet (in dat jaar 22 territoria). Een rode stip vertegenwoordigt een territorium.

Tabel 1. Gruttopopulatie per deelgebied in het Haringvliet sinds 1990. Data uit Sovon database en Luitwieler et al. (1999). Sommige deelgebieden kunnen betrekking hebben op dezelfde gebieden in latere jaren (bijvoorbeeld door herindeling deelgebieden) zodat een simpele optelling een onjuist beeld geeft.

Deelgebied	Opp (ha)	Max aantal (jaar)	Recent (jaar)
Zuiderdiepgorzen	50	3 (1991)	3 (1991)
Beninger Slikken	47	20 (1994)	5 (2003)
Quackgors	60	3 (2000)	0 (2024)
De Scheelhoek	101	3 (2004)	0 (2024)
Polder 's Lands Bekade Gorzen-Noord	37	31 (1990)	3 (2022)
Polder 's Lands Bekade Gorzen-Zuid	68	40 (1996)	3 (2022)
Nieuwe Stadse-, Molen- en	103	19 (1999)	0 (2023)
Spui-, Hoge-, Geere- en Ez	90	6 (2004)	0 (2023)
Griendweipolder	35	29 (1997)	0 (2022)
Oosterse Laagjes	42	21 (2003)	2 (2024)
Hoogegors	74	1 (2000)	0 (2002)
Spuigors	28	4 (1999)	2 (2002)
Molengors	26	1 (1999)	1 (1999)
Uitslaggors	135	20 (1999)	9 (2002)
Meneersche Plaat	88	14 (1999)	0 (2020)
Westplaat Buitengronden	129	30 (2010)	5 (2017)
Beninger Slikken A	47	3 (1998)	0 (2024)
Beninger Slikken B	45	1 (1998)	0 (2023)
Beninger Slikken C	52	1 (1999)	0 (2024)
Beninger Slikken D	71	8 (1998)	0 (2024)
Westerse Laagjes, Hoekse Waard	98	10 (1981)	0 (2024)
Weemoed, Tiengemeten	46	2 (2008)	0 (2023)
Spuimond, Beningerslikken	109	6 (2014)	0 (2024)
Tiengemeten-Weelde	314	6 (2008)	0 (2023)
Tiengemeten-Wildernis	378	19 (2014)	1 (2023)
Tiengemeten-Griendweipolder	35	6 (2008)	2 (2023)
Korendijkse Slikken-Bekaad	121	9 (2019)	8 (2024)
Korendijkse Slikken	478	11(2016)	11 (2016)

Drukfactoren in het Haringvliet

In tabel 2 worden de belangrijkste knelpunten voor de Grutto als broedvogel in het Natura 2000-gebied Haringvliet genoemd.

Tabel 2. Drukfactoren die een doelstelling van de Grutto als broedvogel in de weg staan. De sterkte van het negatieve effect (impact) is uitgedrukt in hoog (H), matig (M) en laag (L). Tevens is beoordeeld in hoeverre het knelpunt (op termijn) oplosbaar is. De codes bij drukfactoren (NL-codes) hebben betrekking op typologieën die worden gebruikt voor rapportages aan de EC.

Subcode	Drukfactor	Omschrijving	Impact?	Oplosbaar?
FA7	Verdroging (bodem)	Een te lage grondwaterstand geldt als één van de belangrijkste knelpunten voor de Grutto (Beintema & van den Bergh 1977, Kentie <i>et al.</i> 2015, Teunissen <i>et al.</i> 2020), en dé beperkende factor in gebieden met agrarisch natuurbeheer (Melman & Sierdsema 2017, Winsemius <i>et al.</i> 2020). Het directe negatieve effect op vochthoudende bodems (klei, klei op veen, veen) is mogelijk relatief beperkt zolang er in laagtes, greppels en slootkanten vochtige plekken zijn waar gevoerageerd kan worden mits er genoeg neerslag valt om de bovenste bodemlaag vochtig te houden. Door die vochtigheid blijft de bodem zacht genoeg voor naar wormen borende snavels (Oosterveld <i>et al.</i> 2006). Het voorjaar wordt echter steeds warmer en droger (zie drukfactor 'klimaat'). Belangrijk is dat een lager grondwaterpeil (veel) vroeger maaaien mogelijk maakt, met een lagere jongenproductie tot gevolg (Schekkerman & Müskens 2000, Schekkerman <i>et al.</i> 2009, Kentie <i>et al.</i> 2018).	H	deels
FA10	Dynamiek oppervlaktewater /zout water (peilen, getijd, inundaties, stroming)	Door het ontbreken van dynamiek (eb/vloed) treedt aan de randen van het gebied sneller vegetatiesuccessie op (Rijkswaterstaat 2016). Als dynamiek terug zou worden gebracht in het Haringvliet zullen Grutto's die nu broeden op de te overstromen delen mogelijk verdwijnen. Dynamiek kan echter ook zorgen voor een, tijdelijke, hogere waterstand. Dit laatste komt de voedselsituatie ten goede.	M	ja
FB4	Dierziekten	Sterfte of afname populatievitaliteit door ziekte, zoals bijvoorbeeld virussen, of parasieten. In 2022 is op grote schaal hoogpathogene vogelgriep (HPAI) vastgesteld in het Haringvliet (Ballmann & Lilipaly 2023). In de Plaskreek (Oosterschelde) is in 2022 een dode IJslanse Grutto gevonden die mogelijk getroffen was door HPAI, wat een indicatie geeft dat ook Grutto's vatbaar kunnen zijn.	M	deels
FD5	Sterfte door infrastructuur (verkeersslachtofers, aanvaringen opgaande bouwsels, incl. windturbines +hoogspanningsmasten en -leiding)	Sterfte door aanvaringen met voertuigen, windmolens etc.	L	deels
FT2	Agrarisch beheer	Een deel van het gebied wordt intensief agrarisch gebruikt en is hierdoor inmiddels ongeschikt als leefgebied voor de Grutto (Provincie Zuid-Holland 2023).	H	ja

Maatregelen ten behoeve van behoud/herstel broedhabitat in het Haringvliet

Langs de randen van het Haringvliet liggen nog steeds potenties voor herstel. De drukfactoren uit de vorige paragraaf kunnen beperkt of weggenomen worden. Deze potentiële maatregelen voor Natura 2000-gebied het Haringvliet zijn met bijbehorende impact samengevat in tabel 3. Hierbij moet opgemerkt worden dat de maatregelen tegen hoog-pathogene aviaire influenza nog niet goed onderzocht zijn (Caliendo *et al.* 2024).

Tabel 3. Maatregelen die getroffen kunnen worden om de effecten van de drukfactoren (per saldo) teniet te doen. De impact van de maatregelen is ingeschat in drie klassen; Laag: draagt bij aan behoud en mogelijk licht herstel, Matig: draagt bij aan matig herstel, Hoog: draagt bij aan sterk herstel. De codes bij drukfactoren (NL-codes) hebben betrekking op typologieën die worden gebruikt voor rapportages aan de EC.

Drukfactor	Maatregel	Beschrijving	Beoordeling	Impact
FT2	Vermindering bemesting/ gewasbeschermingsmiddelen / overige schadelijke of toxische stoffen	Beperking van het gebruik van meststoffen, pesticiden, of andere giftige stoffen binnen of buiten het gebied.	Bevordering van de variatie van de vegetatie en de variatie en kwantiteit van het bodemleven, wat de voedselbeschikbaarheid bevordert. In de uiterwaarden is de positieve invloed afhankelijk van de inundatie-frequentie	L
	Landbouwgronden omzetten in gronden met agrarisch natuurbeheer	Aanpassing van agrarisch beheer ten behoeve van biodiversiteitsdoelen waarbij grond in agrarisch gebruik blijft.	Aan de randen van Natura 2000-gebied het Haringvliet bevinden zich enkele landbouwgronden die mogelijk kunnen worden omgezet in gronden waarop Grutto's kunnen broeden. Een dergelijke omzetting kan worde	M
FA7/FA10	Aanpassen grondwaterpeil (bijv. d.m.v. stuwen)	Structurele maatregelen in de waterhuishouding.	Structurele vernatting door bijvoorbeeld een hoger grondwaterpeil leidt tot een gunstigere voedselsituatie en gaat predatie tegen als dat op grote schaal gebeurt.	H
FD5	Beperken/aanpassen (hoogte) van bebouwing en infrastructuur	Het, door regelgeving of anderszins, beperken of aanpassen van de locatie, afmeting, hoogte of vorm van bebouwing of infrastructuur. Hieronder vallen dus beperkingen, vanwege biodiversiteit, aan de locaties van industrie en (spoor)- wegen, maar ook de locaties en afmetingen van windmolens. Het gebruik van hekken langs wegen, ter voorkoming van verkeerslactoffers, aangepaste verlichting met het oog op verminderde verstoring, zijn hierin ook inbe- grepen.	Aan de randen van Natura 2000-gebied het Haringvliet bevinden zich rijen met windturbines. Windturbines en de ontwikkeling van nieuwe windturbines nabij broedgebieden van Grutto brengen risico's met zich mee (Krijgsveld <i>et al.</i> 2009)	M
FB4	Beheersen of uitroeien van ziekten, pathogenen of plagsoorten	Maatregelen gericht op het voorkomen van infecties (bijvoorbeeld door het verwijderen van potentiële bronnen), het isoleren van geïnfecteerde populaties, beheersen van	De provincies Zuid-Holland en aangrenzend Zeeland herbergen vele kolonie- broedende vogels (meeuwen, sterns). Deze koloniebroeders zijn vatbaar voor hoog-pathogene	L

Drukfactor	Maatregel	Beschrijving	Beoordeling	Impact
		verdere verspreiding of aantasting, of het behandelen van getroffen individuen.	vogelgriep. Voor de Grutto is de nabijheid van zulke aantallen koloniebroeders een risico maar wordt de impact als laag ingeschaald, omdat er nog geen voorbeelden bestaan van (met zekerheid) besmette Grutto's.	

Relatie met de actuele instandhoudingsdoelstellingen

In Natura 2000-gebied Haringvliet gelden instandhoudingsdoelstellingen voor drie habitattypen, acht habitatrichtlijnsoorten, tien broedvogelsoorten en 26 soorten niet-broedvogels waaronder de Grutto. Voor deze vier doel categorieën is verkend of er conflicten kunnen optreden met een doel voor de Grutto als broedvogel. De (mogelijke) relatie met de te herstellen getijdennatuur is daarbij een belangrijk aandachtspunt.

In het kierbesluit is bepaald dat de Haringvlietsluizen beperkt opengezet worden zodat trekvisen kunnen passeren en de overgang tussen zoet en zout water minder abrupt wordt. In 2018 is in dit verband een analyse uitgevoerd naar de effecten van het kierbesluit op vogels (van Kleunen *et al.* 2018). Uit deze analyse kwam naar voren dat het deels openen van de Haringvlietsluizen geen of geringe invloed had op de voedselbeschikbaarheid voor de Grutto als niet-broedvogel. Het eventuele (negatieve/positieve) effect van het verder en permanent openen van de Haringvlietsluizen op de broedfunctie van de Grutto is toen niet beschouwd. In januari 2019 is begonnen met het openen van sluisdeuren.

In de Natuurdoelanalyse (Provincie Zuid-Holland 2023) is in overweging gegeven om de Haringvlietsluizen permanent en verder open te zetten. Door de systeemmaatregel, waarbij de dynamiek wordt hersteld en het gebied verzilt, verbeteren de (a)biotische omstandigheden over een grotere oppervlakte. Lagere delen vallen dan af en toe droog in plaats van permanent onder water te staan, en de hogere delen overstroomd hiermee ook af en toe. Deze denkrichting is uitgewerkt in een eind april 2025 gepubliceerde doeluitwerking. Daarin wordt ingegaan op de ecologische randvoorwaarden voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen (Jaspers *et al.* 2025). Deze publicatie is door de Ecologische Autoriteit beoordeeld (Ecologische Autoriteit 2025). De doeluitwerking beschrijft onder andere dat de habitattypen Slikkige rivieroever (H3270) en Ruigten en zomen (H6430B) goed scoren in oppervlakte, maar matig in kwaliteit. Voor de bever is het instandhoudingsdoel behaald en is geen aanvullende opgave nodig. Voor de Noordse Woelmuis geldt een herstelopgave. Concurrentie met andere woelmuissoorten is voor het doel voor deze soort een belangrijk knelpunt. Van verschillende moerasvogels worden de doelen behaald maar broedbiotopen voor kustbroedvogels staan onder druk door vegetatiesuccessie, predatie en verstoring. De doelen van grasetende watervogels (Kleine Zwaan, ganzen, Smient) worden veelal niet gehaald door onvoldoende foerageergebied (niet-verruigde graslanden en schorren).

Dé dominante drukfactor voor habitattypen en veel soorten met doelen is de afsluiting met de Haringvlietdam in combinatie met het huidige spuiregime. Zelfs bij een permanente openstelling van de sluisen komen het oorspronkelijke getij en zoutindringing niet terug, maar er kan een estuariene dynamiek ontstaan die voor (trek)visen, noordse woelmuis en kustbroedvogels (via broedeilanden) tot verbetering van de herstelmogelijkheden kan leiden. Met name in kustnabije zones zijn doelen afhankelijk van herstel van estuariene dynamiek. De Ecologische Autoriteit adviseert om te onderzoeken of het permanent openzetten van de sluisen in de Haringvlietdam veel meer getijdendynamiek en herstel van een brakke gradiënt mogelijk maken, en na te gaan welke doelen daardoor binnen bereik komen.

De potenties voor herstel van leefgebied van graslandvogels zijn vooral – maar niet uitsluitend – te vinden in een zone van 1.465 ha met een lage overstromingsfrequentie (Jaspers *et al.* 2025), ‘zone 1’ genoemd. Hier zijn de potenties voor getijdennatuur beperkt. Volgens de Ecologische Autoriteit is getijdennatuur het best te realiseren in de kustnabije zone. Wel kunnen in zone 1 vochtige alluviale bossen (essen-iepen bos) worden ontwikkeld. Voor dit habitatype geldt in het Haringvliet geen formeel

uitbreidingsdoel maar in de doelanalyse wordt wel een uitbreidingsopgave van 74 ha voorgesteld. Voor Haringvliet geldt ook een verbeteringsdoel voor de omvang en kwaliteit van het leefgebied voor uitbreiding van de populatie van de Noordse Woelmuis. Potenties zijn er in de gebiedsdelen die (af en toe) overstromen, en waar vochtige en natte ruigtes kunnen ontstaan. Dit zijn de gebieden die geschikt zijn voor ontwikkelen van habitatype H6430B (Jaspers *et al.* 2025) maar niet zozeer de landschapszone die met name relevant is voor de Grutto (zone 1).

Herstel van broedhabitat van de Grutto lijkt kansrijk in ieder geval de graslanden met een lage tot afwezige overstromingsfrequentie. Deze locaties liggen ook nauwelijks in de kustnabije zone. Jaspers *et al.* (2025) zien in de graslanden van zone 1 ook de potenties voor behoud en herstel van grasetende watervogels, waarvan het foerageergebied overeenkomt met broedhabitat voor de Grutto. Een groot deel van de oeverlanden is geschikt voor productief grasland voor de betreffende watervogelsoorten en Grutto wat betreft bodemkwaliteit (zeeklei) en vochtvoorziening van de bodem. De beperkte overstromings-dynamiek zorgt er wel voor dat verzuiming optreedt. Hierdoor zijn de kansen voor behoud van kwaliteit van leefgebied afhankelijk van het beheer “dat gezien de huidige situatie niet intensief genoeg is”.

Op grond van de beschikbare informatie staan systeemmaatregelen om getijdennatuur te herstellen een hersteldoelstelling voor de Grutto als broedvogel en als foeragerende niet-broedvogel hooguit lokaal in de weg (en omgekeerd). Met name de herstel- en verbetermogelijkheden voor Vochtige alluviale bossen en leefgebied Noordse Woelmuis zijn lokale aandachtspunten. Belangrijk is dat de terreinen die geoptimaliseerd kunnen worden als gruttobroedgebied nodig zijn om de doelen voor grasetende watervogels te halen. Het inzetten van specifiek deze gronden voor getijdennatuur zou de instandhoudingsdoelstellingen voor grasetende watervogels verder buiten bereik brengen.

De inschattingen zijn samengevat in tabel 4 tot en met 7.

Tabel 4. Inschatting van eventueel te verwachten conflicten tussen doelen voor habitattypen en een eventueel toe te voegen doel voor de Grutto als broedvogel (= betekent behoudsdoelstelling, > betekent verbeterdoelstelling).

Habitatype	Doelstelling		Conflict met Gruttodoel	Toelichting
	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied		
H3270 Slikkige oevers	>	=	Nee	Uitbreiding wordt gezocht in landschapszones met een hogere overstromingsfrequentie, wat ongeschikt is als gruttobroedgebied
H6430B Ruigten en zomen	>	=	Nee	Uitbreiding wordt gezocht in landschapszones met een hogere overstromingsfrequentie, wat ongeschikt is als gruttobroedgebied
H91E0A Vochtige alluviale bossen	=	>	Mogelijk	Beperkte uitbreiding mogelijk op locaties met herstelpotenties voor de Grutto.

Tabel 5. Inschatting van eventueel te verwachten conflicten tussen doelen voor habitatrictlijnsoorten en een eventueel toe te voegen doel voor de Grutto als broedvogel (= betekent behoudsdoelstelling, > betekent verbeterdoelstelling).

Soorten habitatrictlijn	Populatie	Doelstelling		Conflict met Gruttodoel	Toelichting
		Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied		
Zeeprk	>	=	>	Nee	Geen conflicterende habitateisen
Rivierprk	>	=	>	Nee	Geen conflicterende habitateisen
Elft	>	=	>	Nee	Geen conflicterende habitateisen
Fint	>	=	>	Nee	Geen conflicterende habitateisen
Zalm	>	=	>	Nee	Geen conflicterende habitateisen
Beek/rivieronderpad	=	=	=	Nee	Geen conflicterende habitateisen
Bever	=	=	=	Nee	Geen conflicterende habitateisen
Noordse woelmuis	>	>	>	Mogelijk	Uitbreiding leefgebied in potentieel gruttobroedgebied lokaal niet uitgesloten.

Tabel 6. Inschatting van eventueel te verwachten conflicten tussen 1) broedvogeldoelen 2) niet-broedvogeldoelen 3) habitattypen en 4) habitatrictlijnsoorten en een eventueel toe te voegen doel voor de Grutto als broedvogel (= betekent behoudsdoelstelling, > betekent verbeterdoelstelling).

Broedvogels	paren	doelstelling Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Conflict met Gruttodoel	Toelichting
Bruine Kiekendief	20	=	=	Mogelijk	Bij uitbreiding in agrarisch grasland (hogere predatiedruk)
Kluut	2000	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen
Bontbekplevier	105	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen
Strandplevier	220	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen
Zwartkopmeeuw	400	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen
Grote Stem	6200	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen
Visdief	6500	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen
Dwergster	300	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen
Blauwborst	410	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen
Rietzanger	420	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen

Tabel 7. Inschatting van eventueel te verwachten conflicten tussen niet- broedvogeldoelen en een eventueel toe te voegen doel voor de Grutto als broedvogel en/of niet-broedvogel (Sgem is seizoensgemiddelde, Smax is seizoensmaximum, = is behoudsdoelstelling).

Niet- broedvogels	Expl.	Toelichting	Doelstelling Functie	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Conflict met doel grutto (broedvogel)	Toelichting
Fuut	160	S.gem	Foerageren	=	=	nee	Geen conflicterende eisen leefgebied
Aalscholver	240	S.gem	Slapen/rusten, foerageren	=	=	nee	Geen conflicterende eisen leefgebied
Kleine Zilverreiger	3	S.gem	Slapen/rusten, foerageren	=	=	nee	Geen conflicterende eisen leefgebied
Lepelaar	160	S.gem	Foerageren	=	=	nee	Geen conflicterende eisen leefgebied
Kleine Zwaan	Behoud	n.v.t.	Slapen/rusten, foerageren	=	=	nee	Geen conflicterende eisen leefgebied, synergie mogelijk
Kolgans	400	S.gem/max	Slapen/rusten, foerageren	=	=	nee	Geen conflicterende eisen leefgebied, synergie mogelijk
Dwerggans	20	S.max	Slapen/rusten, foerageren	=	=	nee	Geen conflicterende eisen leefgebied, synergie mogelijk
Grauwe Gans	6600	S.gem	Slapen/rusten, foerageren	=	=	nee	Geen conflicterende eisen leefgebied, synergie mogelijk
Brandgans	14800	S.gem	Slapen/rusten, foerageren	=	=	nee	Geen conflicterende eisen leefgebied, synergie mogelijk
Bergeend	820	S.gem	foerageren	=	=	nee	Geen conflicterende eisen leefgebied
Smient	8900	S.gem	Slapen/rusten, foerageren	=	=	nee	Geen conflicterende eisen leefgebied, synergie mogelijk
Krakeend	860	S.gem	foerageren	=	=	nee	Geen conflicterende eisen leefgebied
Wintertaling	770	S.gem	Foerageren	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen leefgebied
Wilde Eend	6100	S.gem	Foerageren	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen leefgebied
Pijlstaart	30	S.gem	Foerageren	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen leefgebied
Slobeend	90	S.gem	Foerageren	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen leefgebied
Kuifeend	3600	S.gem	Foerageren	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen leefgebied
Topper	120	S.gem	Foerageren	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen leefgebied
Visarend	3	S.max	Foerageren	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen leefgebied
Slechtvalk	8	S.max	Foerageren	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen leefgebied
Meerkoet	2300	S.gem	Foerageren	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen leefgebied
Kluut	160	S.gem	Foerageren	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen leefgebied
Goudplevier	1600	S.gem	Foerageren	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen leefgebied
Kievit	3700	S.gem	Slapen/rusten, foerageren	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen leefgebied
Grutto	290	S.gem	Slapen/rusten, foerageren	=	+	Nee	Geen conflicterende eisen leefgebied
Wulp	210	S.gem	Slapen/rusten, foerageren	=	=	Nee	Geen conflicterende eisen leefgebied

Functie als slaappleats en foerageergebied van de Grutto als niet-broedvogel

Grutto's op slaappleatsen worden in het Natura 2000-gebied niet regelmatig geteld. De slaappleatsfunctie is met name in de nawinter en in het vroege voorjaar (ruwweg februari/maart) van

belang. Voor doortrekkende en arriverende Grutto's, en in het late voorjaar en de zomer voor lokale broedvogels en hun jongen. In 2020) maakten 96 Grutto's gebruik van het Haringvliet als slaappleats, deze vogels sliepen in deelgebied Westplaat aan de zuidkant van het Haringvliet (figuur 6).

Figuur 6. Ligging van slaap- en rustplaatsen van de Grutto (rood gearceerd) binnen het Natura 2000-gebied het Haringvliet. Het getal geeft het maximale aantal vastgestelde slapende/rustende vogels in 2020 weer.

Opties voor bepaling instandhoudingsdoelstelling

De opties voor de bepaling van de instandhoudingsdoelstelling zijn berekend en beredeneerd.

Berekening

Omdat het Natura 2000-gebied het Haringvliet voor het overgrote deel uit water bestaat is maar een beperkte oppervlakte potentieel broedhabitat voor de Grutto beschikbaar. Gegeven de omstandigheden in het Haringvliet voor wat betreft de belangrijke variabelen (beheer, openheid, grondwaterpeil en verstoring) is bij volledige optimalisering van de vier variabelen een haalbare populatie van 46 territoria *berekend*, ongeveer een verdubbeling van de nu aanwezige populatie. De gehanteerde systematiek voor de inschatting van de herstelmogelijkheden is samengevat in box 1, de uitkomsten zijn weergegeven in tabel 8 en figuur 8.

De broedvogelkarteringen uit het verleden tonen aan dat in het Natura 2000-gebied een gruttopopulatie mogelijk is van circa 130-150 territoria (tabel 1) in de theoretische situatie dat de kwaliteit van het broedgebied voor de Grutto op grotere schaal hersteld zou kunnen worden. Deze potentie staat ver af van de *berekende* potentiële groei tot 46 territoria. Verwacht mag worden dat de modelberekening sommige potenties van maatregelen onderschat, bijvoorbeeld omdat beslotenheid (ruigten) te snel als een gegeven zijn beschouwd. Het lijkt daarmee gepast om uit te gaan van een beredeneerde waarde (zie hierna).

Box 1. Beoordeling mogelijkheden voor populatieherstel van de Grutto in het Haringvliet

Om te beoordelen welk herstel van de broedpopulatie van de Grutto in het vogelrichtlijngebied mogelijk is wordt een aantal stappen doorlopen. Deze zijn beschreven in een separate achtergrondnotitie en hieronder samengevat.

Stap 1 Berekening theoretische huidige aantallen Grutto

Om voor het gebied het theoretische huidige aantal Grutto's in grasland te berekenen op basis van de omgevingsfactoren beheer, grondwaterpeil, openheid en verstoring (Melman & Sierdsema 2017), is eerst bepaald welke dichtheid voorkomt bij elke combinatie van klassen van deze factoren (geen/slecht, suboptimaal, optimaal). Deze dichtheden zijn gebaseerd op kwantitatieve verspreidingsgegevens uit 2013-2015, omdat de gebruikte variabelen uit deze periode beschikbaar waren. Vervolgens is de in het gebied aanwezige oppervlakte grasland bepaald per combinatie van klassen van omgevingsfactoren, en zijn de bijbehorende dichtheden (aantal territoria/100 ha) vermenigvuldigd met de aanwezige oppervlakken.

Stap 2 Berekening theoretische maximale aantallen Grutto

Uitgangspunt is dat de niet-optimale omgevingsfactoren geoptimaliseerd kunnen worden, behalve openheid (hier beschouwd als landschappelijk gegeven). Daarbij gaat het naast natuur (bos etc.) ook om statische verstoringbronnen zoals gebouwen, wegen, hoogspanningsleidingen. Met behulp van de bij de geoptimaliseerde klassen van omgevingsfactoren horende dichtheden (stap 1), zijn vervolgens de verwachte maximale aantallen Grutto's berekend.

Stap 3 Berekening maximale verbeterpotentie en nieuwe theoretische maximale aantallen Grutto

Doordat de gegevens van de omgevingsfactoren soms niet overeenkomen met de actuele situatie, en doordat niet alle mogelijk relevante omgevingsfactoren konden worden meegenomen (bijv. predatiedruk), verschillen de theoretische huidige aantallen Grutto uit stap 1 veelal van de getelde huidige aantallen. Wel kan de verbeterpotentie worden bepaald op basis van de verhouding tussen de theoretische huidige aantallen en de theoretische maximale aantallen. Deze verbeterpotentie is vervolgens toegepast op de feitelijk aanwezige (getelde) aantallen, om tot nieuwe theoretische maximale aantallen te komen.

Stap 4 Van nieuwe theoretische maximale aantallen naar een ecologisch beredeneerd maximum

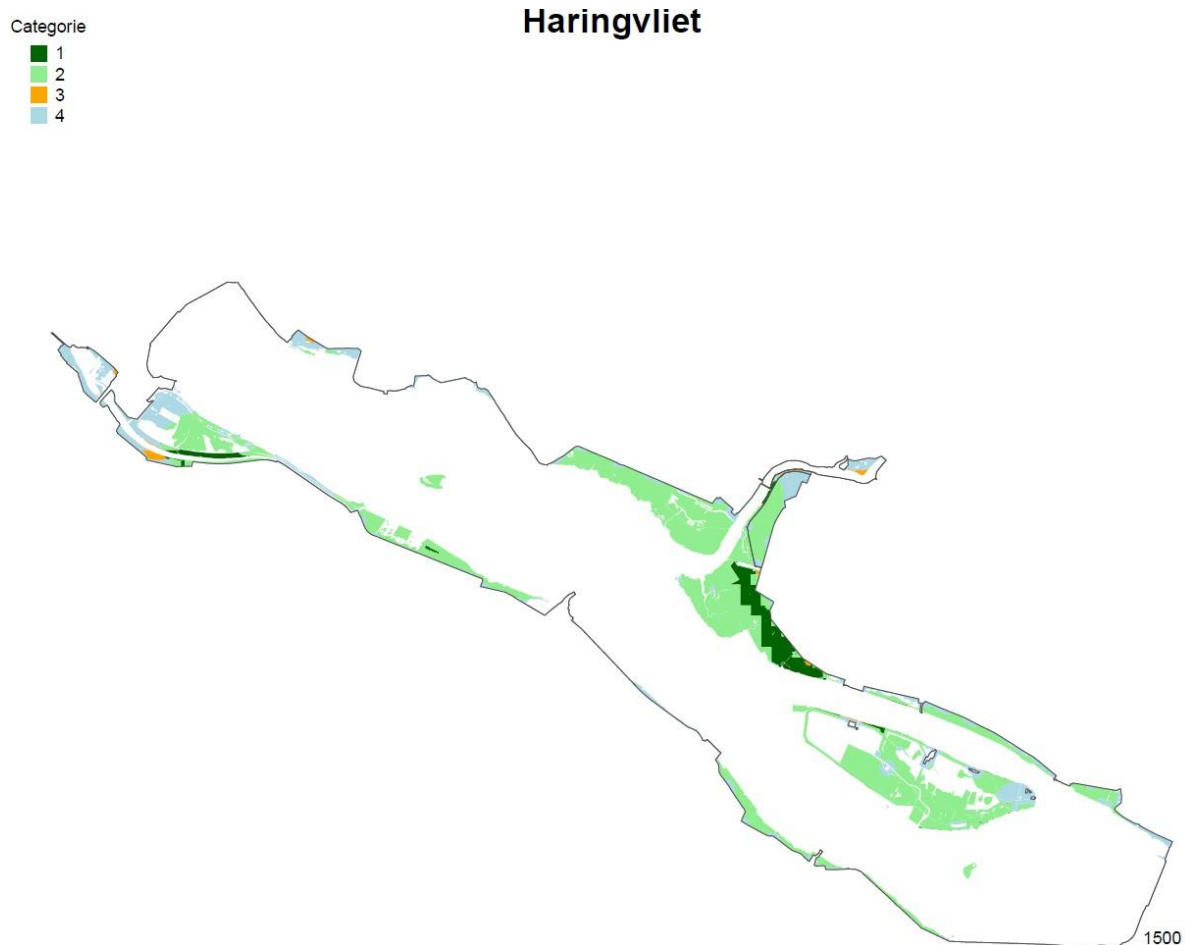
In deze stap wordt aan de hand van historische maximale aantallen en (recente) informatie over de situatie in het gebied (gebruikte omgevingsfactoren en andere factoren zoals predatie) beredeneerd waarom de getelde huidige aantallen verschillen van de theoretische huidige aantallen Grutto's, en wat dit zou kunnen betekenen voor de haalbaarheid van de nieuwe theoretische maximale aantallen. Zo nodig worden deze bijgesteld, en er wordt een bandbreedte gegeven (ondergrens en bovengrens maximaal haalbare aantallen). Dit is een beredeneerde waarde.

Stap 5 Berekenen tijdsspanne nodig voor bereiken maximaal haalbare aantallen

Door aan te nemen dat een gruttopopulatie onder optimale omstandigheden en door eigen reproductie met maximaal 3% per jaar kan groeien, wordt berekend wanneer de maximaal haalbare aantallen op zijn vroegst kunnen worden bereikt. Er wordt uitgegaan van een lage jaarlijkse groei, omdat de Grutto een langlevende soort met beperkte reproductiepotentie is (max. 4 eieren per paar per jaar; Vogel *et al.* 2024).

Tabel 8. Oppervlak (in ha) van vier omgevingsvariabelen per categorie (kwaliteitsklasse) in het Haringvliet, berekend op de potentiële oppervlakte aan broedhabitat in het Haringvliet (1.893 van de 11.196 ha). Jaspers *et al.* 2025) noemen met name de zone met een lage overstromingsfrequentie (1.465 ha) geschikt voor 'graslandvogels'. In die studie zijn andere uitgangspunten (landschapszones) gehanteerd.

Categorie	Oppervlak			Categorie	Oppervlak verstoring
	Beheer	Grondwaterpeil	Openheid		
Geen/slecht	1274	1046	107	niet verwijderbaar	166
Suboptimaal	0	312	159	Verwijderbaar	554
Optimaal	620	535	1627	Geen	1174
Totaal	1.893	1.893	1.893		1.893

Figuur 7. De indicatieve ligging van optimale terreindelen (1, donkergroen), de terreindelen met verbetermogelijkheden naar optimaal (2, lichtgroen) of suboptimaal (omdat sommige verbeterbare nog wel, maar sommige niet-verbeterbare variabelen niet kunnen worden verbeterd; 4, lichtblauw), en de suboptimale delen zonder verbetermogelijkheden (omdat de verbeterbare variabelen er al wél optimaal zijn; 3, oranje). De omstandigheden in de delen in lichtgroen en lichtblauw kunnen dus in theorie worden verbeterd, en daarmee ook de huidige dichtheden aan territoria van de Grutto; in de lichtgroene delen kan dit naar de maximale dichtheden, in de lichtblauwe naar minder hoge dichtheden, waarbij de maximaal haalbare dichtheid afhangt van welke omgevingsvariabele(n) suboptimaal blijft/blijven. In de oranje delen wordt deze voor die omstandigheden maximaal haalbare dichtheid reeds behaald en zijn geen verbetermogelijkheden. Ook in de donkergroene delen zijn geen verbetermogelijkheden, aangezien de situatie en daarmee de dichtheden hier in theorie al optimaal zijn.

Beredenering

De potenties van het gebied kunnen op ook *beredeneerd* worden. Voor de terreinen van Staatsbosbeheer geldt dat er in 'de gorzen' (Hoogegors, Spuigors, Molengors, Uitslaggors en Nieuwe Stadsegors) veel struikvorming plaatsvindt en in de directe omgeving veel bomen staan die de openheid in de weg zitten. Daarnaast vindt er bij deze gebieden veel predatie plaats van o.a. Vos (mededeling Staatsbosbeheer). Het gebied met de meeste potentie is de Westplaat Buitengronden, waar vernatting mogelijk is. In 2010 waren hier 30 territoria aanwezig waarvan er in het meest recente teljaar (2017) nog 5 over waren. De potenties zullen op basis van een expert inschatting ongeveer tussen 2010 en 2017 in zitten (10-15 territoria).

In de terreinen van Natuurmonumenten in de Korendijkse Slikken zijn de vijf bestaande kavels met erfpacht ontsloten van het afwateringsysteem van de rest van het gebied. De rest van de kavels (15) heeft een waterhuishouding die meer opties biedt voor weidevogels. Dit plan is recent voltooid en heeft ervoor gezorgd dat de Grutto is toegenomen van 6 territoria in 2022 naar 12 territoria in 2025. De potentie van dit gebied ligt mogelijk op 20 territoria (mededeling Natuurmonumenten). Ook in de Oosterse en

Westerse Laagjes liggen potenties. Op beide gebieden ligt deels erfpacht, wat betekent dat passende afspraken met de agrariërs nodig zijn om meer te kunnen doen voor weidevogels. In de Oosterse Laagjes liggen potenties in de ordegruotte 10 territoria. Voor Westerse Laagjes, waar nu geen Grutto's meer broeden, zijn de potenties lastiger in te schatten. In 1981 waren hier nog 10 territoria aanwezig, wat houvast geeft om de maximale potentie in te schatten. Voorzichtigheidshalve is van ten minste 5 territoria uitgegaan.

Ook in de natuurdoelanalyse wordt ingegaan op de potenties voor weidevogelgrasland. De gebieden met deze potenties zijn weergegeven in figuur 8. Deze kaart is afkomstig uit de Natuurdoelanalyse (Provincie Zuid-Holland 2023).

Figuur 8. Zoekgebieden van de om te vormen landbouwpercelen (blauw) langs de randen van het Haringvliet (rood). Overgenomen uit Provincie Zuid-Holland (2023).

De perspectieven van Tiengemeten lijken, in tegenstelling tot de modelkaart, gering. De waterhuishouding in Griendweipolder is complex en de predatiedruk hoog. In de Beninger Slikken geldt speelt dezelfde verruigingsproblematiek als de voornoemde gorzen die in beheer zijn van Staatsbosbeheer.

Op grond van het bovenstaande lijkt een populatie van 50-75 territoria op termijn haalbaar: Westplaat Buitengronden 10-15 territoria, Korendijkse Slikken 10-20, Oosterse Laagjes: 10, Westerse Laagjes: 5, 's Lands Bekade Gorzen 10-20, overige gebieden circa 5. Het gemiddelde van deze bandbreedte (afgerond 60) geldt als advies voor het instandhoudingsdoel.

Voor de Grutto wordt de jaarlijkse ecologisch gezien haalbare groeisnelheid ingeschat op maximaal 3% (Vogel *et al.* 2024). Dit is dus de haalbare groei als aan de ecologische randvoorwaarden wordt gedaan, zonder dat sprake is instroom uit omliggende gebieden. Bij 3% groei per jaar zou de populatie in 2050 ruim een verdubbeling laten zien en uitkomen op 45-50 territoria (afgerond 50 territoria). Bij gunstige omstandigheden is een snellere groei dan 3% per jaar mogelijk, maar in dat geval zal ook instroom uit andere (Nederlandse) brongebieden aan de orde zijn. Omdat het dan om een verschuiving gaat zal de landelijke populatie per saldo dan niet harder groeien.

De uitgangspunten en opties voor de bepaling van de instandhoudingsdoelstelling zijn samengevat in tabel 9.

Tabel 9. Uitgangssituatie en mogelijke opties ten behoeve van de bepaling van de instandhoudingsdoelstelling (ISHD) voor de Grutto als broedvogel. Zie voor de actuele situatie ook voetnoot 2 op pagina 3. * uitgaande van 25 territoria.

	Uitgangssituatie en opties voor bepaling van de ISHD	Territoria	t.o.v. huidig*
1	Historische situatie (eind jaren negentig)	130-150	520-600%
2	Huidige situatie (2019-2024)	20-25	
3	Berekende haalbare populatie	45	180%
4	Beredeneerde haalbare populatie	50-75	200-300%
5	Waarvan haalbaar in 2050 ³	50	200%

De Grutto als niet-broedvogel: opties voor instandhoudingsdoelstelling

Het Haringvliet vervult ook een functie als rust- en slaapplek en als foerageergebied voor Grutto's buiten het broedseizoen. In het aanwijzingsbesluit is de functie als volgt vertaald in een instandhoudingsdoelstelling; “*behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 290 vogels (seizoensgemiddelde)*”. In de toelichting is aangegeven dat het gebied met name een functie heeft als foerageergebied en als slaapplek, en dat de draagkrachtschatting vooral betrekking heeft op de slaapplekfunctie. Grutto's kunnen rusten/slapen langs de randen van het Haringvliet en in de directe omgeving foerageren na aankomst in het vroege voorjaar, en na de broedcyclus. De rust- en slaapplekken worden in het late voorjaar (vanaf ca. half mei) al vroeg bezet door paren die eieren of jongen hebben verloren. Later kunnen paren met één of meer uitgevlogen jongen volgen. Er zijn, zoals ook op pagina 7 genoemd, geen aanwijzingen dat het streven naar meer getijdennatuur gevolgen kunnen hebben voor de functie als niet-broedvogel (van Kleunen *et al.* 2018).

Functie als slaap- en rustplaats

Belangrijk slaap- en rustplaatsen zijn ten minste sinds het midden van de jaren tachtig aanwezig, waaronder op de Ventjager, de Slikplaat, de punt van de Korendijksche Slikken, het Zuiderdiep en de Beninger Slikken (Boudewijn & Mes 1986, Vergeer *et al.* 2016). Inmiddels is het mogelijk om ook het seizoensmaximum in de periode 1999-2003 te berekenen, welke uitkomt op 1.500 vogels. Dit is 0,9% van de toenmalige omvang van de flyway-populatie. In de huidige periode (2018-2023) ligt dit aantal veel lager (190, ofwel 0,2% van de flyway-populatie). Ten opzichte van de seizoenen 2009/2010 tot en met 2013/2014 (Vergeer *et al.* 2016) lijken verschillende slaappleklocaties te zijn verdwenen of minder gebruikt te worden. Het advies is om voor de instandhoudingsdoelstelling uit te gaan van uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor een slapende populatie van gemiddeld 1.500 vogels (seizoensmaximum).

Functie als foerageergebied

Grutto's foerageren in het Haringvliet hoofdzakelijk op droogvallende slikken, langs ondiepe oevers en op drassige graslanden (van Kleunen *et al.* 2018, Jaspers *et al.* 2025). Deze functie is al vertaald in een instandhoudingsdoelstelling voor gemiddeld 290 vogels (seizoensgemiddelde) (zie hiervoor). In de huidige situatie (2018-2023) ligt het seizoensgemiddelde daar ver onder (35 vogels). Zowel omvang als kwaliteit van het leefgebied staan onder druk. De natuurdoelanalyse vermeldt dat een deel van het gebied ongeschikt is als leefgebied door het intensieve agrarische gebruik (Provincie Zuid-Holland 2023). De draagkracht van het Haringvliet voor foeragerende Grutto's, en meer specifiek het aanbod aan foerageergebied, wordt als 'onbekend' beoordeeld, waarbij er mogelijk een afname van kwaliteit van het leefgebied kan zijn door verruiging (Jaspers *et al.* 2025). De kwaliteit van de - ook voor foeragerende Grutto's relevante - slikkige rivieroever (H3270) is afgenomen door oeverbeschoeiingen en verruiging, waaronder door exoten. Kwaliteitsvermindering heeft ook tot krimp van de omvang van het foerageergebied geleid. Ten opzichte van de periode 2009/2010-2013/2014, toen al sprake was van afname (Vergeer *et al.* 2016) is foerageergebied prijsgegeven, waaronder in de omgeving van Tiengemeten.

³ Dit is de groeipotentie zonder dat sprake is van instroom uit omliggende gebieden.

Het advies is om voor de instandhoudingsdoelstelling uit te gaan van uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een foeragerende populatie van 290 vogels (seizoensgemiddelde).

Met het oog op de uitbreiding- en verbeteropgave is het voornemen relevant om de Leenheerenpolder (ca. 130 ha) bij Goudswaard om te vormen van een akker- en graslandgebied naar intergetijdennatuur. Getijdennatuur kan aantrekkelijke (veilige en rustige) omstandigheden opleveren, wat het voor Grutto's aantrekkelijk maakt om hier te slapen/rusten. Ook kan de oppervlakte slikkige oevers toenemen, waardoor de foerageeromstandigheden worden bevorderd.

De begrippen seizoensgemiddelde en seizoensmaximum zijn uitgelegd in box 2.

Box 2. Seizoensgemiddelde en seizoensmaximum

Het *seizoensgemiddelde* is het gemiddeld aantal in een gebied aanwezige niet-broedvogels berekend uit de 12 maandelijkse tellingen in een watervogelseizoen van 1 juli t/m 30 juni in het daaropvolgende jaar, waarna een reeks van 6 achtereenvolgende seizoenen gemiddeld is. Het *seizoensmaximum* is het gemiddelde van het hoogste aantal per seizoen over een reeks van 6 achtereenvolgende seizoenen. Seizoensgemiddelden (gebruikt voor foeragerende vogels) hebben de voorkeur omdat pieken en dalen worden uitgemiddeld. Slaapplaatsen zijn bij de meeste soorten te kort bezet om seizoensgemiddelden uit te rekenen zodat voor die functie gewerkt wordt met seizoensmaxima. Om het aantal foeragerende vogels in een gebied te kunnen afzetten tegen de 1%-norm van een flyway-populatie wordt ook het seizoensmaximum gebruikt (er bestaan geen seizoensgemiddelden van flyway-populaties). De Flyway-populatie werd rond de eeuwwisseling (2002) op 170.000 vogels geraamd, tegen 79.000 vogels in de actuele periode (<https://wpp.wetlands.org/>).

Literatuur

- BALLMANN M.Z., LILIPALY S.J. 2023. Vogelsterfte in het Deltagebied in 2022. Deltamilieu Projecten. Rapport 2023-03. DMP, Vlissingen.
- BEINTEMA A.J. & VAN DEN BERGH L.M.J. 1977. Relaties tussen waterpeil, grondgebruik en weidevogelstand. Deel 2: onderzoek 1976. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum.
- VAN DEN BERG A. & VAN DER NEUT J. 1980. Haringvliet-Hollands Diep-Krammer. Jaaroverzicht broedvogelinventarisatie. Staatsbosbeheer. Den Haag-Dordrecht.
- DE BOER V. & TANIS G. 2016. Broedvogels van de Korendijkse Slikken in 2016. Sovon-rapport 2016/45. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- BOUDEWIJN T.J. & MES R.G. 1986. De ontwikkeling van de vogelstand in het Hollandsch Diep/Haringvliet-gebied in de periode 1972-1984 en de invloed van het peilbeheer op watervogels. Ecoland Bureau voor ecologisch onderzoek. Leeuwarden.
- CALIENDO V., KLEYHEEG E., BEERENS N., CAMPHUYSEN K.C.J., CAZEMIER R., ELBERS A.R.W., FOUCHIER R.A.M., KELDER L., KUIKEN T., LEOPOLD M., SLATERUS R., SPIERENBURG M.A.H., VAN DER JEUGD H., VERDAAT H. & RIJKS J.M. 2024. Effect of 2020-21 and 2021-22 Highly Pathogenic Avian Influenza H5 Epidemics on Wild Birds, the Netherlands. *Emerg Infect Dis.* 30(1): 50-57.
- OP DEN DRIES H. 2011. Broedvogelinventarisatie 25 jaar Beningerslikken. KNNV-afdeling Voorne VWG, Voorne.
- OP DEN DRIES H. 2017. Broedvogelinventarisatie 2009 t/m 2013 Beningerslikken Mededeling nr. 211. KNNV-afdeling Voorne VWG, Voorne.
- ECOLOGISCHE AUTORITEIT. 2025. Natura 2000-beheerplan Haringvliet: advies over het rapport 'Doeluitwerking Haringvliet'. Utrecht.
- JASPERS H., KRIESCH K., MARGOT MOEN M., GRUTTERS M. KEATING D, BUCHOLC A. 2025. Doeluitwerking Haringvliet. Sweco.
- KRIJGSVELD K.L., AKERSHOEK K., SCHENK F., DIJK F. & DIRKSEN S. 2009. Collision risk of birds with modern large wind turbines. *Ardea* 97(3): 357-366.
- KUIJPERS J.W.M. 1985. De Spuimond, een nationaal natuurgebied II. De Beninger Slikken. *De Levende Natuur* 86: 171-175.
- HUIJZERS G. & OUWENEEL G.L. 2014. Een halve eeuw broedvogelonderzoek op de Korendijkse Slikken. *Het Vogeljaar* 62: 199-212.

- KENTIE R., BOTH C., HOOIJMELJER J.C.E.W. & PIERSTMA T. 2015. Management of modern agricultural landscapes increases nest predation rates in Black tailed Godwits *Limosa limosa*. *Ibis* 157: 614-625.
- KENTIE R., COULSON T., HOOIJMELJER J.C.E.W., HOWISON R.A., LOONSTRA A.H.J., VERHOEVEN M.A., BOTH C. & PIERSTMA T. 2018. Warming springs and habitat alteration interact to impact timing of breeding and population dynamics in a migratory bird. *Global Change Biology*: 5292-5303.
- VAN KLEUNEN A., NOORDHUIS R. & ARTS F. 2018. Prognose gevolgen uitvoering Kierbesluit voor vogels van het Haringvliet. Sovon-rapport 2018/10. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen
- LUITWIELER M., MESKER C., STRUCKER R. & VERKERK J. 1999. Vogels van de Hoeksche Waard. Vogelwerkgroep Hoeksche Waard, Oud-Beijerland.
- MELMAN D., KLEYHEEG E., VISSER T., OOSTERVELD E., ROODBERGEN M. & TEUNISSEN W. 2020. Greppel-plasdras: bouwsteen voor beter weidevogelbeheer? *De Levende Natuur* 121 (5): 181-185.
- OOSTERVELD E., ALTENBURG W. & WYMENGA E. 2006. Toekomst weidevogelbescherming: bij hoog en bij laag. *Landschap* 23: 93-97.
- Ouweneel G.L. 1985. De Spuimond, een nationaal natuurgebied II. De Korendijkse Slikken. *De Levende Natuur* 86: 168-171.
- Provincie Zuid-Holland. 2023. Natuurdoelanalyse Natura 2000 109 Haringvliet. Provincie Zuid-Holland, Den Haag.
- RIJKSWATERSTAAT. 2016. Haringvliet - Natura 2000 Deltawateren – Beheerplan 2016-2022. Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Den Haag.
- SCHEKKERMAN H. & MÜSKENS G.J.D.M. 2000. Produceren Grutto's *Limosa limosa* in agrarisch grasland voldoende jongen voor een duurzame populatie? *Limosa* 73: 121-134.
- SCHEKKERMAN H., TEUNISSEN W. & OOSTERVELD E. 2009. Mortality of shorebird chicks in lowland wet grasslands: interactions between predation and agricultural practice. *Journal of Ornithology* 150: 133-145.
- TEUNISSEN W., KAMPICHLER C., MAJOOR F., ROODBERGEN M. & KLEYHEEG E. 2020. Predatieproblematiek bij weidevogels. Sovon-rapport. 2020/41. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- VERGEER J.W., ARTS F.A., LILIPALY S., HOEKSTEIN M. & STRUCKER R. 2016. Vogels van het Haringvliet. Impressie van vogelwaarden voor en na de afsluiting in 1970. Sovon-rapport 2016/09. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- VOGEL R., FOPPEN R. & VAN DEN BREMER L. 2024. Inschatting van het haalbare populatieherstel in 2023-2050 van vogelsoorten met een ongunstige staat van instandhouding. Sovon-rapport 2024/49. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- WINSEMIUS P., CRONE F., IT FRYSCHE GE, DE FRIESE MILIEU FEDERATIE & VOGELBESCHERMING NEDERLAND. 2020. Het Aanvalsplan Grutto.

Geraadpleegde websites

RIJKSOVERHEID. Geraadpleegd op 6 februari 2025.

<https://wetten.overheid.nl/jci1.3:c:BWBR0011395&z=2024-01-01&g=2024-01-01>